

DOI: 10.59715/pntjimp.1.4.18

Nghiên cứu một số đặc điểm giải phẫu động mạch chày trước trên xác ướp ở người Việt Nam

Trần Phương Nam¹, Nguyễn Huy Bằng², Nguyễn Vũ Anh Thi¹, Trương Xuân Long¹

¹Khoa Y, Trường Đại học Nguyễn Tất Thành

²Đại học Y Dược Thành Phố Hồ Chí Minh

Tóm tắt

Đặt vấn đề: Vạt chứa nhánh xuyên động mạch chày trước bao gồm các đặc điểm mô mỏng, dễ uốn và có cuống động mạch dài, kích thước lớn. Đối với các dị tật có kích thước vừa và nhỏ, vạt chứa nhánh xuyên động mạch chày trước là một lựa chọn tốt làm nguyên liệu thay thế cho các vạt tự do.

Mục tiêu: (1) Khảo sát các dạng nguyên ủy và kích thước của động mạch chày trước; (2) Khảo sát các nhánh của động mạch chày trước.

Đối tượng - Phương pháp: Thiết kế nghiên cứu báo cáo hàng loạt ca được thực hiện trên 20 tử thi (40 động mạch chày trước) ngâm formol tại Bộ môn Giải phẫu học - Đại học Y Dược Thành phố Hồ Chí Minh. Các tử thi này có vùng chi dưới còn nguyên vẹn, chưa phẫu tích.

Kết quả: Động mạch chày trước có đường kính trung bình là $6,11 \pm 0,67$ mm, chiều dài là $26,80 \pm 2,16$ cm. Số lượng nhánh xuyên của động mạch chày trước trung bình là 3 nhánh, chân ít nhất là 1 nhánh và nhiều nhất là 8 nhánh. Đường kính trung bình của động mạch quặt ngược chày trước là $2,55 \pm 0,41$ mm, động mạch quặt ngược chày sau là $2,62 \pm 1,04$ mm, động mạch mắt cá trong là $2,16 \pm 0,43$ mm và động mạch mắt cá ngoài là $2,23 \pm 0,53$ mm.

Kết luận: Các nhánh xuyên chày trước tin cậy có thể được tìm thấy trên đường chuẩn đích của động mạch chày trước, điều này giúp ích cho việc thiết kế vạt da có cuống mạch nuôi nhánh xuyên chày trước.

Từ khóa: Nghiên cứu giải phẫu, động mạch chày trước, nhánh xuyên, tử thi.

Abstract

Research about some characteristic of anterior tibial artery in Vietnamese peoplecadavers

Introduction: The flap containing the anterior tibial transverse branch consists of thin, malleable tissue features and has a large, long peduncle. For small and medium-sized malformations, flaps containing anterior tibial artery perforation are a good choice as an alternative to radial free flaps.

Objectives: (1) Examine the origin and size of the anterior tibial artery; (2) Examine the branches of the anterior tibial artery.

Materials - Methods: Study design to report a series of cases performed on 20 cadavers (40 anterior tibial arteries) immersed in formol at the Department of Anatomy - University of Medicine and Pharmacy, Ho Chi Minh City Lower extremities intact, not dissected.

Results: The anterior tibial artery had an average diameter of 6.11 ± 0.67 mm and an average length of 26.80 ± 2.16 cm. The average number of perforating branches of the anterior tibial artery is 3, with at least 1 branch and at most 8 branches. The mean diameter of the anterior tibial recurrent artery was 2.55 ± 0.41 mm, the posterior tibial

Ngày nhận bài:

20/8/2022

Ngày phân biện:

20/9/2022

Ngày đăng bài:

20/10/2022

Tác giả liên hệ:

Trần Phương Nam

Email:

tpnam@nttu.edu.vn

ĐT: 0918887871

Trong số 20 xác được lựa chọn vào nghiên cứu có 65% là nam giới, gần gấp đôi so với nữ giới. Độ tuổi trung bình của xác được hiến là $69,85 \pm 11,88$ tuổi, thấp nhất là 32 tuổi và cao nhất là 84 tuổi. Thời gian ướp Formol trung bình là $7,2 \pm 1,85$ năm, ngắn nhất là 3 năm và dài nhất là 9 năm. Tỷ lệ chân trái và chân phải của tử thi tham gia khảo sát đều nhau (50%).

Mô tả động mạch chày trước

Bảng 2. Mô tả động mạch chày trước

Đặc điểm	Tần số	Tỷ lệ %
Nguyên ủy		
Động mạch khoeo	40	100%
Vị trí so với cơ khoeo		
Dưới	40	100%
Đường kính (mm)*	$6,11 \pm 0,67$ (4,86 - 7,8)	
Chiều dài (cm)*	$26,80 \pm 2,16$ (19,4 - 31,73)	

* Trung bình $\pm$ độ lệch chuẩn (GTNN - GTLN)

100% động mạch chày trước bắt nguồn từ động mạch khoeo với vị trí nằm dưới cơ khoeo. Đường kính trung bình của động mạch chày trước là $6,11 \pm 0,67$ mm, trong đó nhỏ nhất là mạch máu có đường kính 4,86mm và lớn nhất là 7,8mm. Chiều dài trung bình của mạch máu là $26,80 \pm 2,16$ cm, ngắn nhất là 19,4cm và dài nhất là 31,73cm.

Bảng 3. Mô tả nhánh xuyên động mạch chày trước

Đặc điểm	Tần số	Tỷ lệ %
Số lượng nhánh xuyên		
1 nhánh	6	15%
2 nhánh	21	52,5%
3 nhánh	10	25%
Trên 3 nhánh	3	7,50%
Số nhánh xuyên trung bình*	$2,35 \pm 1,19$ (1 - 8)	

* Trung bình $\pm$ độ lệch chuẩn (GTNN - GTLN)

Số lượng nhánh xuyên của động mạch chày trước trung bình là 3 nhánh, chân ít nhất là 1 nhánh và nhiều nhất là 8 nhánh. Trong đó có 15% tử thi có 1 nhánh xuyên; 52,5% tử thi có 2 nhánh xuyên; 35% tử thi có 3 nhánh xuyên và 7,5% tử thi có trên 3 nhánh xuyên.

Mô tả các nhánh xuyên động mạch chày trước

Bảng 5. Mô tả động mạch quặt ngược chày trước

Đặc điểm	Tần số	Tỷ lệ %
Nguyên ủy		
Sau khi xuyên vách gian cơ	3	7,5%
Động mạch chày trước	37	92,5%
Đường kính (mm)*	$2,55 \pm 0,41$ (1,96 - 3,7)	

* Trung bình $\pm$ độ lệch chuẩn (GTNN - GTLN)

Trong 40 mạch được khảo sát, ghi nhận được 92,5% động mạch quặt ngược chày trước bắt nguồn từ động mạch chày trước. Đường kính trung bình của động mạch quặt ngược chày trước là $2,55 \pm 0,41$ mm, hẹp nhất là 1,96mm và lớn nhất là 3,7mm.

Bảng 6. Mô tả động mạch quặt ngược chày sau

Đặc điểm	Tần số	Tỷ lệ %
Nguyên ủy		
Động mạch chày trước	4	10%
Động mạch khoeo	2	5%
Không có/không xác định	34	85%
Đường kính (mm)*	$2,62 \pm 0,42$ (0,72 - 3,72)	

* Trung bình $\pm$ độ lệch chuẩn (GTNN - GTLN)

Hầu hết các tử thi đều không tìm được động mạch quặt ngược chày sau (85%). Đường kính trung bình của 06 động mạch quặt ngược chày sau khảo sát được là $2,62 \pm 0,42$ mm, hẹp nhất là mạch có đường kính 0,72mm và lớn nhất là 3,72mm.

Bảng 7. Mô tả động mạch mắt cá trong

Đặc điểm	Tần số	Tỷ lệ %
Nguyên ủy		
Trên mạc giữ gân duỗi	5	12,5%
Trên mạc giữ gân gấp	1	2,5%
Dưới mạc giữ gân duỗi	2	5%
Động mạch chày trước	8	20%
Động mạch mu chân	24	60%
Đường kính (mm)*	$2,16 \pm 0,43$ (1,24 - 2,86)	

* Trung bình $\pm$ độ lệch chuẩn (GTNN - GTLN)

Động mạch mắt cá trong bắt nguồn từ động mạch mu chân với tỷ lệ 60% và 20% bắt nguồn từ động mạch chày trước. Đường kính trung bình của động mạch mắt cá trong là $2,16 \pm 0,43\text{mm}$, dao động trong khoảng từ 1,24 - 2,86mm.

Bảng 8. Mô tả động mạch mắt cá ngoài

Đặc điểm	Tần số	Tỷ lệ %
Nguyên ủy		
Trên mạc giữ gân duỗi	3	7,5%
Trên mạc giữ gân gấp	1	2,5%
Dưới mạc giữ gân duỗi	3	7,5%
Động mạch chày trước	7	17,5%
Động mạch mu chân	26	67,5%
Đường kính (mm)*	$2,23 \pm 0,53$ (1,02 - 3,12)	

* Trung bình $\pm$ độ lệch chuẩn (GTNN - GTLN)

Động mạch mắt cá ngoài chủ yếu bắt nguồn từ động mạch mu chân với tỷ lệ 67,5% và 17,5% bắt nguồn từ động mạch chày trước. Đường kính trung bình của động mạch mắt cá ngoài là $2,23 \pm 0,53\text{mm}$, mạch có đường kính hẹp nhất là 1,02mm và lớn nhất là 3,12mm.

4. BÀN LUẬN

Đặc điểm các tiêu bản trong mẫu nghiên cứu

Độ tuổi trung bình của các xác ướp formol là $69,85 \pm 11,88$ tuổi, độ tuổi nhỏ nhất là 32 tuổi và lớn nhất là 84 tuổi. Như vậy, tất cả các tiêu bản trong nghiên cứu đều đã đủ 18 tuổi. Ở độ tuổi này, các cấu trúc giải phẫu vùng cẳng chân và các phần khác trên cơ thể đều đã phát triển đầy đủ, gần như không còn sự biến đổi về mặt hình thái. Độ tuổi khảo sát trong nghiên cứu này cũng phù hợp với nghiên cứu của Lukasz Olewnikl và cộng sự (2019), do đó các đặc điểm về giải phẫu cũng tương đối phù hợp (7). Giới tính của các tiêu bản có tỷ lệ nam nhiều hơn nữ, trong đó có 65% nam giới và 35% nữ giới. Tỷ lệ chân trái và chân phải đều nhau 50%.

Mô tả động mạch chày trước

Tất cả động mạch chày trước được phẫu tích từ xác ướp formol xuất phát từ động mạch khoeo, các động mạch này được tìm thấy ở dưới

so với cơ khoeo. Kết quả này phù hợp với mô tả về động mạch chày trước cấp máu cho vùng cẳng chân trong các sách giáo khoa giải phẫu kinh điển và các nghiên cứu trong nước và trên thế giới (2). Đầu tiên, động mạch đi trong ngăn mạc sau của cẳng chân, rồi chui qua một lỗ ở phần trên màng gian cốt đi vào ngăn mạc cẳng chân trước. Trong ngăn mạc trước, lúc đầu động mạch nằm ở trong cổ xương mác, sau đó đi ở trước màng gian cốt, tiến dần lại rồi nằm trước xương chày. Ở cổ chân, tại điểm giữa hai mắt cá, nó liên tiếp với động mạch mu chân. Hình chiếu của động mạch lên bề mặt là đường nối một điểm ở ngay dưới bờ trong chỏm xương mác với điểm nằm giữa hai mắt cá [2]. Tuy nhiên, nghiên cứu của Zuhail Ozgur (2009) cũng báo cáo có 5% động mạch chày trước không tìm thấy nguyên ủy [14].

Đường kính trung bình của động mạch chày trước tại nguyên ủy khi khảo sát tất cả xác ướp formol là $6,11 \pm 0,67\text{mm}$, trong đó mạch nhỏ nhất có đường kính 4,86 mm, và lớn nhất là 7,8mm. Kết quả này tương đương với báo cáo trong nghiên cứu của Zuhail Ozgur (2009) thực hiện tại Thổ Nhĩ Kỳ cho thấy đường kính trung bình của động mạch chày trước là $6,1 \pm 1,1\text{mm}$. Tuy nhiên, kết quả này cao hơn so với các nghiên cứu khác như Lorbeer R. (2018) là 4,2mm [11]; Lukasz Olewnikl (2019) là $4,70 \pm 0,92\text{mm}$ [7]. Tuy nhiên, chúng tôi chưa tìm thấy nghiên cứu nào công bố đường kính trung bình của động mạch chày trước trên người dân Việt Nam, do đó còn hạn chế trong việc so sánh dữ liệu.

Chiều dài động mạch chày trước thay đổi tùy theo tầm vóc của cá nhân, trong nghiên cứu này chiều dài trung bình là $26,80 \pm 2,16\text{cm}$, người có động mạch ngắn nhất là 19,4cm và dài nhất là 31,73cm. Kích thước này ngắn hơn so với báo cáo của Yong - sui LIN thực hiện tại Trung Quốc với chiều dài của mạch là $29 \pm 13\text{cm}$ [6]. Kết quả này cũng ngắn hơn nhiều so với chiều dài động mạch chày trước ở Ấn Độ (31,23cm) [10]. Điều này cũng hợp lý vì chiều cao trung bình của người Việt Nam là 165,7cm ở nam và 155,2cm ở nữ thấp hơn so với chiều cao trung bình của người Trung Quốc là 172,4 cm ở nam và 160,2cm ở nữ, chiều cao của người Ấn Độ nam là 174,4cm và nữ là 158,5cm [1]. Do đó, tỷ lệ từng phần cơ thể người Việt Nam cũng thấp

hơn người Trung Quốc và Ấn Độ, nên chiều dài động mạch chày trước sẽ ngắn hơn.

Số lượng nhánh xuyên động mạch chày trước trung bình là 2-3 nhánh, trong đó ít nhất là 1 nhánh với tỷ lệ 15%, cao nhất là 8 nhánh. Có 52,5% tử thi có 2 nhánh xuyên và 25% tử thi có 3 nhánh xuyên. Kết quả này thấp hơn so với kết quả nghiên cứu của Lê Xuân Giang và cộng sự năm 2014 với số lượng nhánh xuyên trung bình là 5 - 6 nhánh chiếm 65% [3]. So sánh với các nghiên cứu khác trên thế giới cũng thấy rõ sự khác biệt khi nghiên cứu của Panagiotopoulos K. (2009) tìm thấy số lượng trung bình các mạch nhánh xuyên của động mạch chày trước trong giải phẫu tử thi ướp formol là $6,6 \pm 2,4$, dao động trong khoảng từ 5 - 9 nhánh xuyên [5]. Số lượng nhánh xuyên trên xác ướp formol ít hơn so với kết quả từ những nghiên cứu thực hiện trên xác tươi của Schaverien M và cộng sự trên 31 xác tươi bằng phương pháp giải phẫu, tiêm màu nhuộm và chụp cản quang cho thấy số lượng trung bình của nhánh xuyên động mạch chày trước là $9,9 \pm 4,4$ nhánh [8]. Hình ảnh siêu âm màu (siêu âm Doppler) trong nghiên cứu của Panagiotopoulos K. (2009) cho thấy có $8,2 \pm 3,2$ mạch xuyên ở trên người sống [5].

Mô tả các nhánh xuyên động mạch chày trước

Động mạch quặt ngược chày trước và động mạch quặt ngược chày sau là 2 nhánh đầu tiên tách ra từ động mạch chày trước. Tuy nhiên, hầu hết các tử thi đều không tìm thấy động mạch quặt ngược chày sau (85%), điều này hoàn toàn phù hợp với các nghiên cứu điển hình vì động mạch quặt ngược chày sau là một nhánh kín [10]. Đường kính trung bình của động mạch quặt ngược chày trước là $2,55 \pm 0,41$ mm tương đương với đường kính động mạch chày sau khảo sát được là $2,62 \pm 1,04$ mm. Đường kính này lớn hơn so với nghiên cứu của Tala Thammaroj thực hiện trên 33 vùng cẳng chân tử thi tại Thái Lan (1,71mm) [12] và nghiên cứu của Yong - sui LIN (2005) ($2,0 \pm 0,4$ mm) [6].

Động mạch mắt cá trong và động mạch mắt cá ngoài được phân nhánh sau khi động mạch chày trước đi qua cổ chân đổi tên thành động mạch mu chân. Theo hướng dẫn của các sách giải phẫu kinh điển, động mạch mắt cá ngoài và mắt cá trong nằm ở vị trí gần như đối xứng nhau nên đường kính động mạch mắt cá ngoài

$2,23 \pm 0,53$ mm cũng gần tương đương với động mạch mắt cá trong $2,16 \pm 0,43$ mm [2]. So với các nhánh quặt ngược chày trước và quặt ngược chày sau thì động mạch mắt cá ngoài có đường kính nhỏ hơn.

5. KẾT LUẬN

100% động mạch chày trước bắt nguồn từ động mạch khoeo. Đường kính trung bình của động mạch chày trước là $6,11 \pm 0,67$ mm, trong đó nhỏ nhất là mạch máu có đường kính 4,86mm và lớn nhất là 7,8mm. Chiều dài trung bình của mạch máu là $26,80 \pm 2,16$ cm, ngắn nhất là 19,4cm và dài nhất là 31,73cm. Số lượng nhánh xuyên của động mạch chày trước trung bình là 3 nhánh, chân ít nhất là 1 nhánh và nhiều nhất là 8 nhánh.

Đường kính trung bình của động mạch quặt ngược chày trước là $2,55 \pm 0,41$ mm, hẹp nhất là 1,96mm và lớn nhất là 3,7mm. Đường kính trung bình của 06 động mạch quặt ngược chày sau khảo sát được là $2,62 \pm 0,42$ mm, hẹp nhất là mạch có đường kính 0,72mm và lớn nhất là 3,72mm. Đường kính trung bình của động mạch mắt cá trong là $2,16 \pm 0,43$ mm, dao động trong khoảng từ 1,24 - 2,86mm. Đường kính trung bình của động mạch mắt cá ngoài là $2,23 \pm 0,53$ mm, mạch có đường kính hẹp nhất là 1,02mm và lớn nhất là 3,12mm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bách khoa toàn thư mở (2015) Danh sách các quốc gia/khu vực theo chiều cao trung bình, truy cập ngày 04/7/2022.
2. Đại học Y Hà Nội (2006) Giải phẫu người, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội, tr.121-132.
3. Lê Xuân Giang, Vũ Quang Vinh, Trần Văn Anh (2014) “Nghiên cứu giải phẫu học nhánh xuyên động mạch chày trước trong tạo hình chi dưới”. Tạp chí Y học Thành phố Hồ Chí Minh, 18 (2), 5.
4. Batchelor J. S., Moss A. L. (1995) “The relationship between fasciocutaneous perforators and their fascial branches: an anatomical study in human cadaver lower legs”. *Plast Reconstr Surg*, 95 (4), 629-33.
5. Panagiotopoulos K., Soucacos P. N., Korres D. S., Petrocheilou G., Kalogeropoulos A., Panagiotopoulos E., et al. (2009) “Anatomical

- study and colour Doppler assessment of the skin perforators of the anterior tibial artery and possible clinical applications”. *Journal of Plastic, Reconstructive & Aesthetic Surgery*, 62 (11), 1524-1529.
6. Yong-sui L., Fa-hui S., Wan-ming W. (2005) “Applied anatomy of the superior segment of fibula pedicled with anterior tibial recurrent vessels graft”. *Chinese Journal of Clinical Anatomy*, 05.
  7. Olewnik L., Łabętowicz P., Podgórski M., Polgaj M., Ruzik K., Topol M. (2019) “Variations in terminal branches of the popliteal artery: cadaveric study”. *Surgical and Radiologic Anatomy*, 41 (12), 1473-1482.
  8. Saint-Cyr M., Schaverien M. V., Rohrich R. J. (2009) “Perforator flaps: history, controversies, physiology, anatomy, and use in reconstruction”. *Plast Reconstr Surg*, 123 (4), 132e-145e.
  9. Haertsch P. (1981) “The blood supply to the skin of the leg: a post-mortem investigation”. *British Journal of Plastic Surgery*, 34 (4), 470-477.
  10. Saranya R. (2016) *A Study of Anatomy of the Anterior Tibial Artery in the Lower Limb and Its Clinical Significance*, Stanley Medical College, Chennai,
  11. Lorbeer R., Grotz A., Dörr M., Völzke H., Lieb W., Kühn J. P., et al. (2018) “Reference values of vessel diameters, stenosis prevalence, and arterial variations of the lower limb arteries in a male population sample using contrast-enhanced MR angiography”. *PLoS One*, 13 (6), e0197559.
  12. Thammaroj T., Jianmongkol S., Kamanarong K. (2007) “Vascular anatomy of the proximal fibula from embalmed cadaveric dissection”. *JOURNAL-MEDICAL ASSOCIATION OF THAILAND*, 90 (5), 942.
  13. Rong-Lin W., Ning L., Can-Hua J., Feng G., Tong S. (2014) “Anterior Tibial Artery Perforator Flap for Reconstruction of Intraoral Defects”.
  14. Ozgur Z., Ucerler H., Aktan Ikiz Z. A. (2009) “Branching patterns of the popliteal artery and its clinical importance”. *Surgical and radiologic anatomy*, 31 (5), 357-362.